

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2022-09-29

Diarienummer N609-0454/22

Handläggare:

Karin Bore

E-post: karin.bore@grundskola.goteborg.se

Redovisning av förslag på hur modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken kan erbjudas elever i förskoleklass

Förslag till beslut

I grundskolenämnden,

Grundskolenämnden förklarar uppdraget, *att återkomma med ett förslag på hur modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken även kan erbjudas i förskoleklass*, fullgjort.

Sammanfattning

Grundskoleförvaltningen har fått i uppdrag av nämnden att återkomma med ett förslag på hur modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken skulle kunna erbjudas elever i förskoleklass.

Språkcentrum bedömer att det finns kapacitet att erbjuda modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråk för elever i förskoleklass där undervisning idag erbjuds i grundskolan. För övriga minoritetsspråk ser Språkcentrum möjlighet att kunna rekrytera lärare eller erbjuda fjärrundervisning. En organisering av modersmålsundervisning behöver dock ta i beaktande att eleverna i förskoleklass är yngre och att undervisningen behöver anpassas efter det. Det görs redan idag för elever i årskurs ett så bedömningen är att det finns kunskaper i organisationen för att klara att undervisa elever i förskoleklass på ett ändamålsenligt sätt med de lärare som finns anställda på Språkcentrum.

Modersmålsstöd i förskoleklass ska alltid erbjudas som en del av verksamheten för flerspråkiga elever för att kunna tillgodose elevers olika behov och uppfylla kraven i skollagen 9 kap. 10 §.

Förvaltningens bedömning är därför att det finns organisatoriska förutsättningar för att erbjuda modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken för elever i förskoleklass. Modersmålsstöd ska erbjudas alla elever i förskoleklass för att tillgodose kraven i skollagen, men modersmålsundervisning ska tillgodoses i de fall de önskas.

Bedömning ur ekonomisk dimension

En förändring gällande rätten till modersmålsundervisning för nationella minoritetsspråk i förskoleklass skulle kunna vara kostnadsdrivande, i vilken utsträckning är svårt att bedöma. Kostnaden avgörs av hur organiseringen av modersmålsundervisningen kommer att se ut, exempelvis storlek på grupper och vart undervisningen organiseras (om det krävs transport till undervisningen) samt hur många som i förskoleklass ansöker om

modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken. Detta innebär att kostnaden kan variera från år till år. I dagsläget betalas all modersmålsundervisning centralt och belastar därför inte skolors enskilda budget. Däremot belastar transporten till modersmålsundervisningen skolans budget och blir kostnadsdrivande för den enskilda skolan. Sammantaget blir det därför en ökad kostnad både genom den ökade kostnaden för undervisning samt eventuella kostnader för transporten till och från undervisningen.

För att göra en uppskattning av hur många elever i förskoleklassen som kan vara berörda har ett snitt tagits fram för hur många elever som har modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk i årkurs ett till tre. Dessa elever är de som har ansökt om modersmålsundervisning på nationella minoritetsspråk. Antalet kan ge en indikation kring ungefär hur många elever per år som kan förväntas ansöka om modersmålsundervisning i minoritetsspråken.

Läsår 21/22	Romani	Finska	Meänkieli
Åk 1	4	14	
Åk 2	4	19	
Åk 3	3	20	
Snitt per årskull	4	18	1 (på distans)

Som framgår i tabellen ovan är det i snitt fyra elever per år som får modersmålsundervisning i romani och 18 elever per år som får undervisning i finska, sammanlagt 22 elever. Dessa två språk är de nationella minoritetsspråk där det idag finns efterfrågan på modersmålsundervisning och där Språkcentrum har modersmåls lärare anställda. En elev får inköpt fjärrundervisning i meänkieli.

Om det fortsättningsvis handlar om ett tjugotal elever per år som ansöker om modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i förskoleklass genererar det en kostnad på cirka 140 000 kr per år.

Bedömning ur ekologisk dimension

Det kan i vissa fall krävas transporter för eleverna som har modersmålsundervisning vilket då leder till ökat koldioxidutsläpp på grund av de extra transporter som det innebär som inte annars hade ägt rum.

Bedömning ur social dimension

Sveriges erkända minoriteter samer, judar, romer, tornedalingar och sverigefinnar skyddas av såväl lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk¹ som språklagen². Dessutom finns bestämmelser i skollagen som berör elevers rätt till sitt språk i det fall de tillhör en av Sveriges minoriteter. De nationella minoritetsspråken har alltså av det svenska samhället förklarats som särskilt skyddsvärda, och riskerar idag att förloras då talare av språken i allt högre utsträckning övergår till svenska som förstaspråk.

Utöver det kulturella perspektivet, kan det för elever med bakgrund i någon av de nationella minoriteterna vara en viktig del av identitetsutvecklingen att få tillgång till sitt

¹ Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)

² Språklagen (2009:600)

modersmål. Sverige har förbundit sig att följa barnkonventionen, som fastslår att alla länder som följer denna ska utveckla respekt för barnets kulturella identitet, språk och värden³. Vidare erkänns explicit barnets rätt till sitt minoritetsspråk; *I de stater där det finns etniska, religiösa eller språkliga minoriteter eller personer som tillhör ett urfolk ska ett barn som tillhör en sådan minoritet eller ett sådant urfolk inte förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp ha sitt eget kulturliv, att bekänna sig till och utöva sin egen religion eller att använda sitt eget språk*⁴.

Samverkan

Information har givits fackliga organisationer inom ramen för förvaltningens samverkansgrupp för organisation och budget den 221024.

Bilagor

1. Inkomna synpunkter från Göteborgs Stads nationella minoriteten romer
2. Inkomna synpunkter Sameföreningen Göteborg
3. Inkomna synpunkter Sverigefinska rådet
4. Yrkande från V och MP, daterat 2022-01-24

³ Barnkonventionen, artikel 29.

⁴ Barnkonventionen, artikel 30.

Ärendet

Vänsterpartiet och Miljöpartiet inkom den 24 januari 2022 med ett yrkande om att grundskoleförvaltningen ska återkomma med ett förslag på hur modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken kan erbjudas elever i förskoleklass skulle kunna se ut. Grundskolenämnden biföll yrkandet § 46 N609-0454/22.

Beskrivning av ärendet

Förvaltningens tidigare ställningstaganden

2021-01-13 svarade grundskolenämnden på en remiss från Kulturdepartementet gällande ett förslag på handlingsplan för bevarande av de nationella minoritetsspråken.

Grundskolenämnden ställde sig positiv till handlingsplanens intention att stärka de nationella minoritetsspråken i förskoleklass. Vidare angav grundskoleförvaltningen i yttrandet att det finns ett behov av att regleringen för nationella minoritetsspråk är likalydande i förskoleklass och grundskolan vilket går i linje med ställningstagandet att erbjuda modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i förskoleklass.

Modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken

Sedan 2015 finns, i skollagen, en utökad rätt till modersmålsundervisning i nationella minoritetsspråk för elever i grund- och grundsärskolan. De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib (olika varieteter) och samiska (olika varieteter).

Den utökade rätten innebär att elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna har rätt till modersmålsundervisning även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Eleven behöver inte heller ha grundläggande kunskaper i språket. Undervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om det bara är en elev som vill läsa språket i kommunen. En elev som tillhör den nationella minoriteten romer och som kommer från utlandet får ges modersmålsundervisning i två språk om det finns särskilda skäl.

Huvudmannen är skyldig att informera elever och vårdnadshavare om den utökade rätten till modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken samt ge information om vilka möjligheter till undervisning som finns. Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk kan också ske inom timplanebunden tid om elev och vårdnadshavare önskar att använda språkvalet till undervisning i modersmålet.

I Göteborgs stad är det rektor som beslutar om en elev har rätt till modersmålsundervisning, men nationella minoriteter har alltid rätt till undervisning i modersmål. Ämnet modersmål har kursplaner som omfattar undervisningsinnehåll och kunskapskriterier. Speciellt för de nationella minoritetsspråken är att det finns en kursplan för nybörjare i språket och en för de som har förkunskaper.

Modersmålsstöd i förskoleklass

Enligt skollagen ska alla flerspråkiga elever i förskoleklass, inklusive de som hör till de nationella minoritetsspråken, få ta del av så kallat modersmålsstöd⁵. Modersmålsstöd innebär att förskoleklassverksamheten medverkar till att eleverna får utveckla och använda sitt modersmål. Modersmålsstöd i sig kräver inte att en modersmåls lärare är

⁵ <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-modersmalsundervisning>

närvarande. Stödet handlar om att inkludera och uppmuntra barns modersmål som en del i barnens pedagogiska vardag i förskoleklass. Idag erbjuds alltså flerspråkiga elever i förskoleklass modersmålsstöd som en inkluderad del av den vardagliga verksamheten. Elever i förskoleklass erbjuds däremot inte undervisning i sitt modersmål.

Förutsättningar för modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i Göteborgs stad

Språkcentrum har i uppdrag att tillgodose grundskolornas behov av modersmåls lärare och är organiserat under utbildningsförvaltningen. Grundskoleförvaltningen köper tjänsten modersmålsundervisning av Språkcentrum. När rektor har godkänt en ansökan om att eleven har rätt till modersmålsundervisning är det Språkcentrum som tillser att en språklärare finns att tillgå. Samtliga som söker modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken ska anses ha rätt till undervisning i sitt modersmål, till skillnad från övriga modersmål.

När det gäller tillgång till lärare i nationella minoritetsspråk råder det generellt brist, särskilt med avseende på legitimerade lärare. En utmaning, framför allt vad gäller den romska minoriteten, är svårigheten att rekrytera modersmåls lärare. Inom den romska minoriteten ansöker få vårdnadshavare om modersmål, särskilt om den varietet som erbjuds inte stämmer överens med den varietet som familjen talar. Bristen på modersmåls lärare är dock mindre kännbar i större städer, så även i Göteborg. Det finns ett undantag för modersmåls lärare gällande krav på legitimation/behörighet vilket underlättar rekrytering. Språkcentrum har idag fyra lärare anställda som modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken, två i finska och två i romani. Språkcentrum uppger att detta täcker behovet av modersmålsundervisning i dagsläget och bedöms täcka även en utökning av modersmålsundervisning i förskoleklass för de nationella minoritetsspråken.

Andra kommuners organisering av modersmålsundervisning i förskoleklass

De flesta kranskommuner erbjuder idag modersmålsundervisning först i årskurs ett. Malmö är en kommun som erbjuder modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken i förskoleklass⁶. I Kungsbacka kommun organiseras modersmålsstödet som en del av modersmålsundervisningen och ansökan görs i samråd mellan skolan och vårdnadshavarna⁷. Eslövs kommun erbjuder modersmålsundervisning från förskoleklass.

Inkomna synpunkter från representanter för minoriteterna

Grundskoleförvaltningen har skickat ett utkast av tjänsteskrivelsen till representanter för de nationella minoriteterna för att läsa och inkomma med synpunkter. Tre av fem nationella minoriteter har inkommit med skriftliga synpunkter. Av dessa ser samtliga positivt på att modersmålsundervisning kan erbjudas i förskoleklass, men skickar även med en rad synpunkter.

Svenskfinska och den romska minoriteten lyfter att det finns en risk för att likställigheten äventyras genom att erbjuda både modersmålsundervisning och modersmålsstöd då det är rektor som tar beslutet. Förvaltningen har gjort ett förtydligande i underlaget att om beslut

⁶ Malmö Stad. 2022-05-03 Hämtad på: <https://malmo.se/Bo-och-leva/Utbildning-och-forskola/Grundskola/For-elever-och-varldnadshavare-i-grundskolan/Modersmalsundervisning-i-grundskolan.html>

⁷ Kungsbacka kommun, 2022-05-03 Hämtat på: <https://kungsbacka.se/utbildning-och-barnomsorg/modersmal>

fattas om att elever som hör till de nationella minoriteterna ska erbjudas modersmålsundervisning kommer rektor inte kunna neka detta. Modersmålsstöd är en naturlig del av förskoleklassens verksamhet enligt Skollagen 9 kap 10 § och kommer så vara även för de elever som ansöker om modersmålsundervisning.

I samtliga skrivningar från de nationella minoriteterna lyfts att många inte ansöker om modersmålsundervisning. Sameföreningen i Göteborg önskar att begreppet modersmålsundervisning ska breddas för att göra modersmålsundervisning i minoritetsspråken mer attraktiv för elever i skolålder. Sameföreningen i Göteborg efterfrågar mer undervisning kring och kunskap inom grundskolan om samers situation i Sverige historiskt och idag för att öka medvetenheten. Vidare lyfter samtliga nationella minoriteter vikten av att ha med den kulturella aspekten av att vara en del av en minoritet i modersmålsundervisningen.

Förvaltningens bedömning

Huvudregeln i all kommunal verksamhet är likställighetsprincipen. Den innebär att kommunens mål är att alla kommunmedlemmar ska behandlas lika, om det inte föreligger sakliga skäl för att frånga principen. I fallet med modersmålsundervisning i förskoleklass för nationella minoriteter skulle möjliga jämförelsegrupper till exempel kunna vara samtliga elever som har (eller är berättigade till) modersmålsundervisning i förskoleklassen med elever som tillhör någon av de nationella minoriteterna. För att göra undantag från likställighetsprincipen krävs att det föreligger särskilda skäl. Förvaltningens bedömning är att det föreligger skäl att frånga likställighetsprincipen och erbjuda modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken, då Göteborgs stad har ett uppdrag att främja de nationella minoriteterna och grundskoleförvaltningen språkutvecklingen i de nationella minoritetsspråken i synnerhet.

En introduktion av modersmålsundervisning i förskoleklass kan medföra organisatoriska konsekvenser och ha påverkan för den enskilda eleven. Modersmålsundervisningen bör organiseras utifrån förskoleklasselevens behov och förutsättningar. Kursplanen i modersmål är inte anpassad efter eleven i förskoleklass och kräver arbete av modersmålslärarna för att hitta rätt nivå och förhållningssätt gentemot eleven. Syftet med modersmålsundervisning är att ge eleven möjlighet att utveckla sina kunskaper på och om sitt modersmål⁸.

Ytterligare ett perspektiv att ta i beaktande är att elever i 6-årsåldern inte kan förflytta sig själva till andra skolor. Därför krävs antingen att modersmålsundervisningen sker på skolan eller att det finns ett tryggt sätt för eleverna att transportera sig till skolan där undervisningen bedrivs. Det är rektors ansvar att eleverna kan ta sig till modersmålsundervisning på en annan skola. Den ekonomiska kostnaden för transporten belastar rektors budget, vilket kan bli kostnadsdrivande för skolan. I den mån det går förlägger Språkcentrum modersmålsundervisningen på den skola där yngre elever befinner sig. Språkcentrum ser inte hinder till att anpassa undervisningen till elever i förskoleklass.

Förvaltningens bedömning är att det finns organisatoriska förutsättningar för att erbjuda modersmålsundervisning i de nationella minoritetsspråken för elever i förskoleklass. En

⁸ <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/ratt-till-modersmalsundervisning>

förändring innebär en ökad kostnad för modersmålsundervisning och eventuella transporter. En förändring kan även innebära påverkan på skolornas organisering då det kan krävas personella resurser för att tillse att eleverna kommer till och från modersmålsundervisningen. Modersmålsstöd ska erbjudas alla elever i förskoleklass för att tillgodose kraven i skollagen, men modersmålsundervisning ska tillgodoses i de fall de önskas.

Göteborgs Stad Grundskoleförvaltningen

Helena Sjöberg
Tf. förvaltningsdirektör

Anders Andrén
Avdelningschef kvalitet, samordning och utveckling